

OPONENTURA habilitační práce
MgA. Robert Smolík
Cesta k udržitelnému divadlu

Miloš Vojtěchovský

Zpočátku jsem uvažoval, zda a jak oponenturu sepsat také “standardním způsobem”. Postupně jsem dospěl k názoru, že bych tak mohl habilitanta urazit, ba poškodit. Jenomže přistupovat k něčemu “nestandardně”, dokonce “nadstandardně” je většinou o dost zapeklitější, nevděčnější než se něčeho zhostit způsobem, který je obecně vyžadován, očekáván, podporován. Takový přístup splňuje obecné a vládnoucí představy o tom, jak něco má správně probíhat, jak něco má, či musí vypadat, co musí splňovat. Možná jsem vedle, případně mimo ale přijde mi, že různých, vytuněných algoritmů a gletů správnosti máme ve společnosti víc než dost. Že do nás prosakují, že se usazují nejen do sfér managementu, piár a různých startupů, ale dokonce do profesí, která se procesům regulace, automatizace, ortografie a standardizace doposud často vymykaly. Ba snad působily jako profylakční a funkční protilátky: třeba malířství, divadlo, tanec, hudba, nebo literatura. (nemyslím zde na otázky či diskuze o takzvané “korektnosti” vztahů mezi pedagogem a studentem).

S Robertem Smolíkem jsem měl možnost se potkat poprvé na začátku nového milénia v Jičíně, když zde probíhalo cosi, co se týkalo možnosti transformovat budovu Jezuitské koleje na jakousi (nestandardní) lidovou univerzitu budoucnosti. Pamatuji si matně vzrušenou, snad dokonce nadšenou atmosféru, která v hloučku stojícím před otlučenou starostavbou panovala. Podobné, snad lehce starosvětské, nostalgické, šejnovské, či váchalovské okouzlení magií starého místa a luznou barokní přírodou jsem ucítil třeba v Lodžii, nebo na představeních skupiny Handa gote. což patří do dalších oblastí živného podhoubí, z něhož – řekl bych - Smolíková poetika, estetika i pedagogika čerpají a rostou.

Po několika letech jsme se setkali v prostředí vznikajícího mezioborového pracoviště Institutu intermédií na ČVUT. Zde jsem měl příležitost Roberta Smolíka zažít v pozici pedagoga. Vedl několik let dílnu pro studenty, přicházejících z oborů jen vzdáleně příbuzných, jako divadelní režie, scénografie, elektro-technologie, film, hudba, tanec, nebo umění elektronických médií. Byli jsme kolegové při konzultacích se studentskými skupinkami, které se na začátku předmětu měly zformovat a pracovat společně na projektech. Smolíkově nadání (řekl bych spíš než metoda), jak studentům osvětlit, jak je zaujmout pro to, co lze, případně nelze v rámci prostoru a času podnikat se světlem - koresponduje s přístupem, zmiňovaným v předkládaném habilitačním textu – učit prostřednictvím roz-hovoru, dialogickým a dynamickým prostorem mezi partnery, spíš než mezi Mistrem a Žákem.

Projekty, které Smolík v práci zmiňuje slouží jako dobrý příklad jeho pojetí a přesvědčení, že

divadlo není v prvé řadě “inscenace”, nebo instituce, ale zejména komunitní, ba sváteční událost, v níž se setkává a prolíná imaginace i řemeslo, vážné i subverzivní, kanonické a znesvěcující, nové a včerejší.

Zde několik poznámek a otázek k rámcovému tématu obhajované habilitační vize “Udržitelného divadla”.

Cituji autora: (stránka 47) *“Stejně jako celá společnost se i v divadle budeme v blízké budoucnosti ujišťovat, že možná bude stačit začít šetřit a recyklovat. To, že transformace do času ohně, bude nutně hlubší a bolestivější, si odmítáme připustit. Dlouho jsem si myslel, že divadlo přitom musí hořet. Ale pálit odpad není ta nejefektivnější cesta, jak se ho zbavit.”*

....Může existovat permakulturní divadlo?” ptá se.

Zmíněná metafora propojení permakulturního přístupu k práci na zahradě a “permakulturního divadla” je podnětná, jakkoliv mírně utopická. Smolík ji dál ohledává a vysvětluje:

“Co tedy musíme znovu promyslet? Permakulturní zahrada je jiná, než klasická užitková zahrada, ale ještě mnohem víc je odlišná od toho, co označujeme jako okrasnou zahradu. Tedy tím, co dnes funguje jako určité potvrzení statutu střední třídy, úporně udržovaný, zastříhávaný, sekaný a chemicky podporovaný design, vysoce závislý na spotřebě zdrojů...Takové je i dnešní divadlo. Spotřebovávající, statutární a spojené s elitou, která má čas a prostředky ho konzumovat. I tento design je potřeba naprosto nově promyslet a opustit ho.”

Pokud je tímto sumarizována hlavní teze a artikulována autorova vlastní vize toho, jak by “permakulturní divadlo” budoucnosti, post-divadlo doby post-antropocénu mohlo vyhlížet, v čem spočívá jeho jiná - estetická, etická, permakulturní a společenská služba, nahrazující stávající “okrasnou zahradu” standardního divadelního provozu, autor by mohl dopsat, nebo spíš dodat poslední odstavec. Ne snad proto, aby splnil institucionálně požadovaný parametr habilitačního rituálu, ale jasněji osvětlit osobní názor na to, s čím se bude nové divadlo nejspíš muset vypořádat? O tom, jak si to alespoň v obrysech představuje?

Pokud toto nové divadlo nebude určeno pro a formováno “střední třídou”, či elitou, včetně akademického prostředí, které je (ze své podstaty) spíš minoritní a zaměřené na elity, v jakém prostředí pak takový novotvar vznikne? Nebo: jak můžeme nastavit, jak proměnit parametry tak, abychom zabránili sociálním, ekonomickým estetickým a ideologickým tendencím ke standardizaci, glajchšaltování a neutralizaci prostřednictvím “klecových pojmů” a platných regulí, s nimiž se setkává každý, kdo vstupuje do veřejného diskurzu?

Udržitelnost je skvělý a vhodný buzzword. Životně důležitý je také princip a termín (bio)diverzita. Ochrana pomyslných “biokoridorů”, kudy “umění”, například kočovné, nebo jiné divadlo bude moci migrovat z místa na místo v pravděpodobně příliš standardizované a nehostinné krajině budoucnosti.

Předkládanou práci Roberta Smolíka komisi doporučuji přijmout k habilitačnímu řízení.

Miloš Vojtěchovský, Praha 14.2.2024